

Abstrakt

V letošním roce 2011 slaví Ústav pro jazyk český (ÚJČ) sté výročí vzniku svého přímého předchůdce, Kanceláře *Slovníku jazyka českého* (KSJČ), která administrativně zastřešila ambiciózní lexikografický projekt, na němž již od roku 1905 pracovala lexikografická a dialektologická komise České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění (od roku 1918 Česká akademie věd a umění). Ačkoli byla v meziválečném období podniknuta řada kroků, které měly vést k založení státního jazykovědného ústavu, tj. instituce, kde by byl soustředěn všestranný výzkum jazyka a systematická péče o národní jazyk, zejména z finančních důvodů nebyl Ústav pro jazyk český založen již před druhou světovou válkou, ale až v roce 1946. O šest let později vznikla Československá akademie věd (ČSAV), jejíž součástí se stal také ÚJČ. Jeho organizační struktura podléhala mnoha změnám, jejichž příčinou nebyly pouze čistě lingvistické potřeby, ale také dobové události, související s upevňováním totalitního komunistického režimu. Vrcholní straníční představitelé mnohdy zasahovali také do personálních záležitostí pracoviště, ovlivňovali charakter vědeckého bádání i běžný chod Ústavu. Výsledky práce ÚJČ, jichž bylo ve vymezeném období (tj. 1911-1992) dosahováno v jednotlivých lingvistických disciplínách, však navzdory všem nepříznivým okolnostem (nejčastěji politického a finančního rázu) dosahovaly zpravidla velmi vysoké odborné úrovně a velmi dobře reprezentovaly českou jazykovědu v Československu i v zahraničí. Tato práce si klade za cíl předložit první komplexní syntézu dějin ÚJČ ČSAV a jeho předchůdců (KSJČ a ÚJČ České akademie věd a umění), přičemž postihuje informace nejen všeobecně známé (zasazené do celkového kontextu historie pracoviště), ale také informace méně známé, či zcela neznámé, získané především na základě studia rozsáhlých archivních fondů, jež bylo třeba podrobit kritice historické i kritice z hlediska lingvistiky jako vědy.